

ШЕВЧЕНКО - ХУДОЖНИК

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена біографії та мистецькій спадщині Шевченка як художника. Автор детально розповідає про шляхи становлення Шевченка-живописця, зазначає, що Тарас Григорович, саме завдяки таланту малювати, став вільною людиною. Розвиваючи свій хист до малювання, Шевченко любляв писати портрети, зокрема автопортрети.

Ключові слова: біографія, художник, автопортрети, Академія мистецтв, офорти, гравюра, живопис

Abstract

This article focuses on the biography and artistic heritage of Shevchenko as a painter. The author recounts the ways of becoming a painter Shevchenko, said that thanks to Taras draw talent became a free man. Developing a talent for drawing, Shevchenko liked to paint portraits, including self-portraits.

Keywords: biography, artist, self-portraits, the Academy of Arts, etchings, engravings, paintings

У селі Моринці на Київщині в убогій кріпацькій сім'ї Григорія Івановича Шевченка та Катерини Якимівни Бойко 9 березня (25 лютого за ст. ст.) 1814 року народився хлопчик Тарас, майбутній великий народний поет та художник. У тяжких злиднях кріпацького життя проходило дитинство Тараса. Ріс хлопчик допитливою дитиною, хотів усе знати. Коли хлопець подорослішав, батько віддав його в науку до дяка. Перші скупі знання він отримав з церковнослов'янських релігійних книг.

В 11 років майбутній поет став круглим сиротою. Після смерті Григорія мачуха вигнала пасинка з батьківської оселі. Короткий час був пастухом у дяка Павла, згодом хлопцеві довелося перебиратися до дяківської хати-школи за школяра-попихача, тобто, школяра, який відробляв свою науку, наймитуючи у вчителя. Тут він рубав дрова, носив воду школярам, а пізніше став ходити читати Псалтир над покійниками. Дячок Богорський постійно знущався з школярів, з малого Тараса зокрема. Довго терпів його приниження хлопець, аби лиш вчитися й малювати.

Нарешті юнак втік від жорстокого наставника. Пристрасно бажаючи навчитися малювати, він знову шукав учителів. З Лисинки хлопець пішов у село Тарасівку до відомого в околиці дячка-маляра. Але й тут на нього чекала невдача. Повернувся Тарас у Кирилівку і став пасти громадську череду, не залишаючи, однак, своїх мрій навчитися малювати.

У 1829 році Тарас став служником-козачком у пана Енгельгардта. Згодом разом із паном Шевченко виїхав до міста Вільно.

Навесні 1831 року опинився Шевченко в Петербурзі, куди переїхав його пан. Наступного року, зважаючи на невідступні благання, пан віддав його в науку до «різних живописних справ цехового майстра» Ширяєва, щоб мати свого дворового маляра.

Влітку «білими» петербурзькими ночами Тарас став ходити до Літнього саду перемальовувати статуї. В одну з таких ночей 1835 року його зустрів земляк художник Іван Максимович Сошенко, який у цей час закінчував Академію мистецтв. Сошенко помітив у ширяєвського учня справжній художній талант і став йому допомагати. Шевченко почав ходити до художника на квартиру, учитися в нього малювати.

Благородні друзі зацікавилися обдарованим юнаком і вирішили докласти зусиль, щоб визволити його з кріпацтва. Почалися переговори з паном Енгельгардтом. Він запросив за кріпака 2 500 крб. Щоб роздобути цю значну суму, Карл Брюллов намалював портрет Василя Жуковського. 22 квітня 1838 року картину розіграли в лотерею, а на виручені гроші викупили Шевченка.

Звільнившись від кайданів кріпацтва, Шевченко вступив до Академії мистецтв і згодом став улюбленим учнем Карла Брюллова. У роки навчання відбувається дуже швидке становлення

Шевченка і як художника, і як поета. Упродовж 1839-1841 років він отримує три срібні медалі за свої художні роботи.

1843 року Т.Шевченко поїхав на Україну, де не був 14 років. Шевченко глянув тепер на життя народу не очима підлітка-кріпака, а очима дорослої освіченої людини з передовим політичним світоглядом. Побував поет і в поміщицьких садибах, і в кріпосницьких хатах. На початку 1844 року Т.Шевченко виїжджає з України. Повернувшись до Петербурга, він продовжує навчання в Академії мистецтв. У 1845 році митець закінчив Академію мистецтв та поїхав на Україну для постійної роботи. Поет поселився у Києві, але жив тут мало. Побував Шевченко на Київщині, на Полтавщині, Чернігівщині, Волині, Поділлі. Це допомогло йому вивчити край і народне життя.

Повернувшись у лютому 1844 року до Петербурга, Шевченко розпочав навчання в рисувальних класах Академії мистецтв, працював над гравюрами для альбому "Живописна Україна". У квітні 1844 року вийшли шість офортів: "У Києві", "Видубицький монастир", "Судна рада", "Старости", "Казка", "Дари в Чигирині 1649 року". У такий спосіб художник почав здійснювати давно задуманий намір представити світові Україну в її найгарніших красвидах, народних звичаях, найвизначніших моментах історії.

Навесні 1847 року заарештованого Тараса, як і інших учасників Кирило-Мефодіївського братства, під конвоем доправили до Петербурга і посадили в каземат. Жандарми і цар Микола I, який особисто керував слідством у справі, виділили з-поміж арештованих Шевченка як найбільшого злочинця. Слідство закінчилося швидко. На вирок Микола I дописав власною рукою: «Під найсуворіший нагляд і з заборонаю писати й малювати». Його відправляють до Оренбурга, а через кілька днів поет пішки вирушає в Орську фортецю, на місце своєї солдатської служби. Почалося важке життя рядового солдата-засланця. З великою небезпекою для себе Шевченко порушує «височайший указ» - малює й складає вірші.

Улітку 1848 року митець потрапив до складу експедиції, що мала своїм завданням досліджувати Аральське море. Він як художник повинен був змалювати береги моря. Восени повернувся до Оренбургу. Друзі Шевченка клопотали про полегшення його долі, але тут новий удар упав на голову поета. Лише 1857 року було закінчено заслання Шевченка. 2 серпня він покинув Новопетровську фортецю. Десять років заслання підірвали фізичні сили поета, але не зламали його поглядів, його сили як революціонера-борця.

Навесні 1859 року митець після довгих клопотань поїхав до України. У рідному краю поет хотів залишитися, писати, але царська влада побоювалася поширення революційних ідей серед селянства і заборонила Шевченку оселитися.

Академія мистецтв відзначила наполегливе заняття Шевченка гравюрою, обравши його на зборах 4 вересня 1860 року академіком. Тарас Григорович вважав, що мистецтво гравюри має високе призначення - нести красу і духовність у широкі суспільні кола.

Стан його здоров'я швидко гіршав, і 10 березня (26 лютого за ст. ст.) 1861 року він помер. Трагічним було життя Шевченка: із 47 років – 24 він провів у кріпацтві, 10 – на засланні, а решту – під наглядом жандармів.

Мистецька спадщина Тараса Шевченка для нас не менш цінна, ніж його поезія. Не будемо забувати, що саме природний дар малювання прокинувся в ньому найпершим і вивів його з безодні кріпацького стану в мистецьку еліту.

Його художня творчість різноманітна. Вже за життя Шевченко мав заслужену славу видатного портретиста. Він виконав також великі серії пейзажів, архітектурних замальовок (в тому числі з української старовини), книжкових ілюстрацій. Він першим з українців опанував техніку офорта і створив у ній ряд видатних композицій.

Тарас Шевченко любив малювати автопортрети і писав їх упродовж всього життя. Переважна більшість його малярських творів узятя неначе в рамках автопортретів 1840 і 1861 років. Примітно, що всі автопортрети дуже реалістичні, Шевченко не намагається подати себе кращим, величнішим, романтичнішим, ніж він був у житті.

Перший автопортрет він написав у 1840 році, коли йому було 26 років. Період його студентства в Академії мистецтв. Він був написаний на полотні олією.

Портрет 1843 року намальований олівцем і ручкою на папері. Цей малюнок поет подарував Варварі Рєпніній.

Автопортрети написані олівцем на папері у 1845 році. На них зображений надзвичайно енергійний і величний Шевченко.

Картина 1847 року зображує Шевченка в період його служби в Орській фортеці. Він постає перед нами в мундирі 3-ї роти п'ятого батальйону.

Малюнки 1849 року показують період перебування в Оренбурзі.

Шевченко під час експедиції в Кара-Тау. Намальовано олівцем на папері.

Автопортрет 1857 року було подаровано Михайлу Щепкіну, актору, який відвідав Шевченка в Нижньому Новгороді, коли той повертався із заслання.

Крім того, в Нижньому Новгороді подарунок Михайлу Лазаревському.

Офорти намальовані під час перебування Шевченка в Санкт-Петербурзі 1860 року.

Останній автопортрет написаний в 1861 році на полотні олією.

Ви побачили, що у свої лише 47 років Тарас Григорович Шевченко виглядав на 60. Всі арешти, тюрми, каземати, заслання вимотали його, позбавили фізичної сили, але він залишався вірним своїм поглядам і, незважаючи ні на що, творив.

Про великого Кобзаря Максим Рильський писав:

*Збулись твої слова пророчі,
І час оновлення настав,
І темні просвіtilись очі
Вчорашній раб всесильним став.
Пророче наш,
Ми віримо, що прийде день —
І трони упадуть останні,
Під звуки громових пісень!*

Висновок

Природа щедро наділила кріпацького сина не лише поетичним генієм, а й талантом художника, які ніколи не зраджували йому, навіть у години страждань і тяжкої неволі. Для Шевченка малювання стало потребою, вираженням його творчого духу. У Шевченкові поєднувалися й боролись водночас поет і художник.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Смілянський Л. Поетова молодість. - К., 1984.
2. Шевченківський словник. У двох томах. — К., 1976. — Т. 1. — 416 с.; К., 1978. — Т. 2. — 412 с.
3. Бородін В., Кирилюк Є., Смілянська В., Шаблювський Є., Шубравський В. Т.Г.Шевченко: Біографія. - К., 1984

Сугак Дарина Сергіївна - студент групи 2КН - 166, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: goodflo-99@rambler.ru

Науковий керівник: **Азарова Лариса Євстахіївна** - д-р філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Sugak Daryna S. - Department of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: goodflo-99@rambler.ru

Supervisor: **Azarova Larisa Y.** - Dr. of Philology, Professor, Head of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia